

## **Особистісне самовизначення майбутніх менеджерів освітньої галузі у системі морально-ціннісних орієнтацій**

Корольова І. І.

Херсонський державний університет

к.п.н., доцент, завідувач кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту

Особливість професійного становлення особистості за вимог сьогодення визначається появою нових професій, зумовлених кардинальними змінами у сучасній ринковій економіці, та впровадженням поряд з традиційними формами фахової підготовки інноваційних, які дозволяють підготувати компетентних, конкурентоспроможних фахівців, зокрема менеджерів освітньої галузі. Тому є доцільним і необхідним ґрунтовний аналіз особистісного, і професійного становлення у контексті проблеми самовизначення. Адже у процесі самовизначення майбутній фахівець формує власний соціально-діяльнісний простір, у якому відповідно його ціннісних орієнтацій відбувається професійна ідентифікація.

Метою статті є розкриття змістових аспектів особистісного самовизначення майбутніх менеджерів освітньої галузі у системі морально-ціннісних орієнтацій.

Специфіка підготовки та становлення компетентних фахівців представлено у результатах наукових розвідок вітчизняних і зарубіжних учених (І. Бех, Н. Бібік, Т. Бондар, Дж. Боуден, Е. Вернер, І. Зимня, Н. Кічук, А. Кузьмінський, Д. Мак Клелланд, Р. Мірабл, О. Овчарук, Н. Остапенко, О. Пометун, О. Семенов, Т. Симоненко, Лайл і Сайн Спенсери, Н. Тарасенкова, Ю. Татур, Д. Хаймс, Н. Хомський, В. Хутмахер, А. Хуторський та інші). Вивчення особливостей розвитку і становлення особистості науковці розглядають у контексті постійного тривалого процесу самовизначення (Е. Еріксон, А. Маслоу, К. Роджерс, В. Франкл, Е. Фромм, К. Юнг та ін.). Адже самовизначення тісно взаємопов'язано із самореалізацією особистості, і як наголошує Е. Фромм є основною умовою становлення «продуктивної

орієнтації» людини у світі, під якою розуміє певну основоположну настанову на реалізацію закладених у ній потенційних можливостей, розкриття своїх сутнісних сил [1]. У контексті такого розуміння самовизначення особистості сучасні вчені, дослідники вивчають проблему професійного самовизначення фахівця як суб'єкта своєї професійної діяльності (Є. Климов, А. Маркова, О. Орлов, В. Рибалка, Н. Самоукіна, В. Третьяченко, В. Шадриков та ін.).

Водночас професійне самовизначення особистості за таких умов можна розглядати як проблему духовну та соціально-психологічну. Духовність особистості – специфічно людська риса, яка базується на потребі пізнання й соціальної потреби жити, діяти для інших [2, с.85].

Духовність виступає складником її духовної культури. Духовна культура є відображенням рівня розвитку моральності, є сховищем позитивного морального досвіду у формі цінностей і рекомендацій поведінки людини, самостійним чинником морального життя [3, с. 29].

Досліджуючи виховання духовних цінностей студентської молоді у сучасному полікультурному просторі, В. Долженко вважає, «що там, де є людина, її діяльність, стосунки між людьми, там є культура» [4, с.15].

Як продовження думки дослідника Г.Шевченко наголошує, що «духовна культура створює особливий світ цінностей, формує і задовольняє наші інтелектуальні та емоційні потреби». Вчена наступним доводить, що «духовна культура – це продукт суспільного розвитку, її основне призначення полягає у продукуванні свідомості, які існують переважно в ідеальному вигляді: поняття, уявлення, вірування, почуття і переживання, доступні свідомості і розумінню всіх людей»[5, с.222].

Виходячи з цього, аспекти духовності окресленої проблеми визначаються усвідомленим вибором особистості у процесі самопізнання та розуміння власного призначення, які спрямовують її розвиток до самореалізації.

За твердженням К. Абульханової-Славської, самовизначення — це усвідомлення особистістю своєї позиції, яка формується усередині координат системи відносин. Тому центральним моментом самовизначення є

самодетермінація, власна активність, усвідомлене прагнення зайняти певну позицію. На її думку, від того, як складається система ставлень (до колективного суб'єкта, до свого місця в колективі та інших його членів), залежить самовизначення і суспільна активність особистості [6, с. 52]. Ураховуючи таку позицію можемо виділити соціально-психологічний аспект професійного самовизначення особистості.

Провідними критеріями, керуючись якими особистість визначається у професійній сфері, є вироблені у суспільстві згідно загальнолюдських норм та суспільних потреб і прийняті особистістю критерії професіоналізму. Професійне зростання фахівця може бути схарактеризоване підвищенням рівня оцінки себе як професіонала.

На переконання А. Маркової динаміка самовизначення виявляється у зміні ставлення до себе та в зміні критеріїв самооцінювання. За умови творчого підходу до свого життя, як вважає вчена, сенс створюється людиною заново, і людина перетворюється у справжнього самобутнього суб'єкта самовизначення [7].

Підсумовую викладене, самовизначення – це самостійний етап соціалізації, сутність якого полягає

- у формуванні в особистості усвідомлення цілі й сенсу життя,
- готовності до самостійної життєдіяльності з урахуванням співвіднесення своїх бажань, сформованих якостей, можливостей і вимог, що висуваються до нього з боку оточуючого суспільства [8, с.68].

Сутність індивідуальності особистості розкривається в її унікальному внутрішньому світі, у системі її цінностей та смислів, котрі втілюють у собі високі гуманістичні ідеї, в її ставленні до світу, до самої себе, до власної діяльності та її результатів. Адже як вважає М. Гінзбург ціннісно-сміслова природа самовизначення відображає активне визначення своєї позиції щодо суспільно виробленої системи цінностей, визначення на цій основі сенсу свого власного існування [9].

А це визначається, як вважає вчений, цілями, які розрізняє у складі життєвого плану: кінцеві (ідеальні) й допоміжні (реальні, конкретні). Кінцевою метою є ідеали, які розуміються як цінності. Реальні цілі характеризуються конкретністю і досяжністю, можуть змінюватися залежно від успіхів чи невдач [10, с. 44]. Що свідчить про наявний зв'язок життєвого плану особистості з системою цінностей, що є для неї детермінованою на певному етапі розвитку, зокрема професійного становлення.

Таким чином, особистісне самовизначення майбутнього менеджера освітньої галузі – це свідоме визначення у відповідності до морально-ціннісних орієнтацій своєї сутності і місця у системі суспільних відносин як суб'єкта, що виявляється в активному його ставленні до самого себе та навколишньої дійсності. Цей процес визначається мірою привласнення цінностей загальнолюдської культури, які у структурі професійної культури є засадовими.

Самовизначення відбувається в результаті складної взаємодії зовнішніх і внутрішніх чинників розвитку. Вплив соціальних чинників, перш за все специфіка соціокультурних умов життя, переплітається з комплексом психологічних особливостей індивіда (мотивів, інтересів, досвіду) і виявляється в системі його ставлень до себе, до власної діяльності, поведінки і взаємодії з іншими відповідно морально-ціннісних орієнтацій. Адже рівень особистості – це рівень ціннісно-сислової детермінації, рівень існування у світі смислів та матеріальних цінностей. На думку Б.Зейгарник і Б.Братусь, для особистості «основна площину руху – морально-ціннісна» [6, с. 122].

Ціннісні орієнтації виступають як один із провідних елементів структури особистості, що визначають зміст її спрямованості (мотивів, потреб, ідеалів, переконань тощо). Відповідно системи ціннісних орієнтацій у процесі життєдіяльності, зокрема професійної, у привласненні цінностей фіксується істотно, те, що має значення для особистості. Вона виступає складовою моральної свідомості у вигляді основних понять, ціннісних блоків, смислових компонентів світогляду, що характеризують моральність особистості. Систему

ціннісних орієнтацій розглядають як згорнуту програму життєдіяльності, яка є основою реалізації певної моделі особистості; як інтегративний простір соціального та особистісного, де особистісне стає соціальним; а засоби спілкування забезпечують обмін індивідуальними ціннісно-світоглядними відмінностями.

Важливим є те, що цінності – це один з основних механізмів взаємодії особистості й суспільства, особистості і культури, які формують узагальнені уявлення майбутніх фахівців щодо цілей і норм своєї поведінки, діяльності, у цілому суспільної активності, що втілюють історичний досвід минулого, виражають сенс життєдіяльності певного суспільства, загалом людства; орієнтири, за якими особистість і різні соціальні групи ідентифікують свої дії, що виступає основою щодо визначення пріоритетної цілі будь-якої діяльності, у тому числі і фахової, а саме ціннісної детермінації.

Отже, особистісне самовизначення у структурі професійного становлення має ціннісно-сміслову природу, що формує орієнтацію на майбутнє – успішну професійну кар'єру. Водночас, самовизначення виступає сутнісною основою професійного становлення, своєрідним механізмом набуття майбутнім менеджером освітньої галузі морально-ціннісних смислів своєї професійної діяльності, самореалізації як професіонала, знаходження рішень проблемних освітніх ситуацій, що постійно змінюються й ускладнюються.

#### **Література**

1. Фромм, Э. Бегство от свободы; Человек для себя / Э. Фромм. – Мн. : Попури, 1998. – 672 с.
2. Педагогіка вищої школи: словник-довідник / упор. : О.О. Функікова. – Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2007. – 404 с.
3. Гнатюк В.В. Педагогічні умови формування духовної культури вчителів початкових класів / В.В. Гнатюк, О.В. Гелета// Педагогічний пошук, 2014. – 1 (81). – С. 28-30.
4. Долженко В.О. Виховання духовних цінностей студентської молоді в полі культурному просторі: Дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук: 13.00.07. – Луганськ, 2006. -192с.

5. Шевченко Г.П. Духовний розвиток особистості: Пошуки нового підходу до проблеми // Духовність особистості: Методологія, теорія і практика: Збірник наук.праць / Гол.ред.Г.П.Шевченко. – Вип.4. – Луганск: Вид-во Східноукр.нац. ун –т ім.В.Даля, 2005. – 232 с. (с.221-226).
6. Абульханова-Славская К.А. О субъекте психической деятельности / К.А. Абульханова-Славская. — М.: Просвещение, 1973. — 288 с
7. Маркова, А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М. : Междунар. гуманит. фонд “Знание”, 1996. – 308 с.
8. Сафин В.Ф. Психологический аспект самоопределения / В.Ф.Сафин, Г.П.Ников // Психологічний журнал. – 1984. – №4. – С. 65-74.
9. Гинзбург, М. Р. Личностное самоопределение как психологическая проблема / М. Р. Гинзбург // Вопросы психологии : журнал / гл. ред. А. М. Матюшкин. – 1988. – № 2. – С. 19–26.
10. Гинзбург М.Р. Психологическое содержание личностного самоопределения / М.Р.Гинзбург // Вопросы психологии. – 1994. – №3. – С. 43-52.
11. Зейгарник Б.В. Очерки по психологии аномального развития личности / Б.В. Зейгарник, Б.С. – М. : Издательство Московского университета, 1980. – 157 с.

Корольова І.І. Особистісне самовизначення майбутніх менеджерів освітньої галузі у системі морально-ціннісних орієнтацій / І.І. Корольова // Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Духовна культура в сучасній Україні: філософські та психолого-педагогічні виміри»: Наукове видання / за ред. І. Є. Поліщук. – Херсон, 2016. – С. 100-105